

Asia: VN/19726/2023

Vammaispalvelulain voimaantulon siirtäminen

Lausuntopyyntö

Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

Kannatatteko uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä ajankohdasta 1.10.2023 uuteen ajankohtaan 1.10.2024?

Ei

Halutessanne voitte antaa tiiviit perustelut vastaukselle:

- Hyvinvointialue huomauttaa, että pyydetyn lausunnon antamiseen varattu aika ajoittuu keskelle yleistä kesälomakautta. Lausunnon antamiseen varattu aika ei näin ollen toteuta Säädosvalmistelun kuulemisoppaan (VN periaatepäätös 4.2.2016) kohdan 1.9 mukaista lausuntoaikaa. Huomioon ottaen edellä todettu ja se, että lakiehdotuksen mahdollinen käsittely eduskunnassa voidaan aloittaa vasta 5.9.2023 istuntokauden käynnistyttyä, saadaan tieto lain voimaantulon mahdollisesta siirtymisestä aivan viime hetkellä ennen 1.10.2023. Tätä ei voida pitää kohtuullisena palvelujen järjestäjän (hyvinvointialueen) hallinnon toteuttamisen näkökulmasta.
- Hyvinvointialue toteaa, että ehdotetun lakimuutoksen (eli uuden vammaispalvelulain valmistelu on kestänyt hyvin pitkään usean eri hallituksen aikana ja valmistelutyö on ollut perusteellista sekä sisältänyt monien erilaisten intressien yhteensovittamista. Lain voimaantulon siirtämisestä ns. viime metreillä on täten punnittava sitä vasten, minkälaisia lisäviiveitä ja seurauksia voimaantulon siirto ja hyväksytyyn lakitekstin ”avaaminen” voisi aiheuttaa verrattuna jo pitkään odotetun uuden lain voimaantuloon ajallaan.
- Hyvinvointialue toteaa, että ehdotetun lakimuutoksen (eli uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisen) pääasiallinen syy on laista sen eduskuntakäsittelyn aikana poistettu soveltamisalarajaus; tarkemmin sanottuna lain 2§:n 1 mom. 3. kohta. eli ns. ikäännyttämisrajaus. Ikäännyttämisrajaus poiston taustalla on perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 79/2022 vp

ilmaisema kanta, että ikääntymisrajaus esitetystä muodossaan olisi ollut esteenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

- Ikääntymisrajauksen poistamisen yhteydessä eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on yksityiskohtaisissa perusteluissaan (StVM 52/2022 vp, s. 17) todennut em. lainkohtaan tehdystä muutoksesta seuraavaa:

o ” [2§] Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi ikääntymisrajausta koskeva 3 kohta, jonka mukaan lain soveltaminen edellyttää, että henkilön avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta. Tästä syystä 2 §:n 1 momentin 4 kohta siirtyy 3 kohdaksi. Ehdotettavan muutoksen tarkoitus ei ole, että kaikkien iäkkäiden henkilöiden palvelut järjestetään vammaispalvelulain perusteella. Vammaispalvelulain soveltamista rajaa edelleen 1 momentissa säädetty vammaisen henkilön määritelmä ja 2 momentissa säädetty vammaispalvelulain toissijaisuus suhteessa yleislainsäädäntöön, kuten sosiaalihuoltolakiin.”

- Hyvinvointialue toteaa, että uuteen vammaispalvelulakiin nykyisellään kirjoitettu soveltamisala (2§ 1. mom.) ei ole täysin yksiselitteinen, mutta on yhdessä muualta laista (2§ 2. mom.) ja sen valmisteluaineistosta (HE 191/2022 vp s. 163) ilmenevän lain toissijaisuuden periaatteen kanssa riittävän selkeä lain mukaisten palveluiden kohdentamiseen niitä tarvitseville vammaisille henkilöille tarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Rajatapauksissa ja tulkintakysymyksissä lain tulkintaohjeena toimii edellä siteeratusta sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnöstä selvästi ilmenevä ilmenevää lainsäätäjän tahto, joka yhdessä lakiin kirjatun lain tarkoituksen (1§) kanssa käy siten soveltamisohjeena ao. lainkäyttäjille, eli hyvinvointialueiden viranomaisille ja hallintotuomioistuimille normaalien laintulkintaa koskevien periaatteiden ja toimintatapojen mukaisesti.

- Ehdotetussa lakimuutoksessa mainittu uusi hallituksen esitys uuden vammaispalvelulain soveltamisalan (2§) tarkentamiseksi olisi lain käyttäjien näkökulmasta toki tervetullut parannus lakitekstiin, mutta ei nähdäksemme kuitenkaan aivan välttämätön uuden vammaispalvelulain soveltamiseksi aiottuun tarkoitukseensa. Mikäli muutoksia lain sisältämään vammaisuuden määritelmään tehdään, pidämme ensiarvoisen tärkeänä säilyttää se kuitenkin sellaisena, että perusteena on aidosti yksilöllinen palveluiden tarve, ei erillinen diagnoosi tai vammaisuuden asteen (keinotekoinen/teoreettinen) määrittely. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että näitä muutoksia koskevat vaikutusarvioinnit on aiheellista tehdä täsmällisesti ja laajemmin kuin pelkästään talousnäkökulmasta.

- Asiassa on erikseen kuultu hyvinvointialueen vammaisneuvostoa, joka on Hyvinvointialuelain 32§:n mukainen hyvinvointialueen vaikuttamistoimielin. Vammaisneuvoston perusteltu kanta on, että

uuden vammaispalvelulain voimaantuloa ei tulisi enää siirtää 1.10.2023 myöhemmäksi, koska uusi laki tuo voimaan tullessaan vammaisten asemaan kaivattuja parannuksia vanhaan lakiin verrattuna.

- Edellä siteeratun eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietinnön valossa, ja vaihtoehtona lain voimaantulon siirtämiselle, on myös mahdollista, että uuden vammaispalvelulain soveltamisesta ikääntyneeseen väestöön ja sen suhteesta sosiaalihuoltolain mukaisiin ikääntyneiden palveluihin annetaan ministeriötason ohjausta lainkäytön/-soveltamisen harmonisoimiseksi hyvinvointialueilla. Tällä ohjauksella voidaan myös hallita pelättyjä [lisä]kustannusvaikutuksia ja siten saavuttaa hallitusohjelmaan kirjatut tavoitteet. Kokonaisharkinnan perusteella ja käytettävissä oleva aika sekä vammaisneuvoston kanta huomioiden hyvinvointialue pitää tätä lähestymistapaa lain voimaantulon siirtämistä parempana toimintamallina. Mikäli lain voimaantulon siirtämiseen kuitenkin päädyttäisiin, katsoo hyvinvointialue olevan toiminnan ja talouden vuosisuunnittelun ja -seurannan kannalta perusteltua, että voimaantulo tuolloin siirrettäisiin tapahtuvaksi 1.1.2025 (ei 1.10.2024).

YHTEENVETO

- Satakunnan hyvinvointialue katsoo uuden vammaispalvelulain (675/2023) voimaantulon siirtämisen olevan hallituksen esityksestä ilmenevien syiden valossa ymmärrettävää, mutta ei mitenkään välttämätöntä lain käyttämiseksi. Satakunnan hyvinvointialue pitää tärkeänä ja perusteltuna, että laki tulisi voimaan 1.10.2023. Näkemyksemme mukaan lain soveltamisalan (2§) toivottua tarkentumista olisi aikaansaataavissa varsinaista lainmuutosta nopeammin ”pehmeämmillä” keinoilla, eli ministeriötason ohjauksella. Mikäli lain voimaantuloa kuitenkin päätetään siirtää, ja soveltamisalapykälää (2§) muuttaa, tulee ao. kirjausten olla sellaisia, että myös ikääntyneiden vammaisten oikeudet turvataan ao. lailla ja, että voimaantulo tapahtuisi optimaalisempana ajankohtana 1.1.2025.

Satakunnan hyvinvointialue

Kirsi Varhila, hyvinvointialuejohtaja

Varhila Kirsi
Satakunnan hyvinvointialue

Tapiola Jukka

Satakunnan hyvinvointialue